

## A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet általános törvényszerűségei és sajátos vonásai az egyes országokban\*

M. D. KAMMARI

A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában mély fordulat megy végbe a társadalmi élet minden területén. Forradalmi úton megszüntetik a termelőeszközök magántulajdonát, az ember ember által való kiszákmányolását és az általa szült antagonisztikus ellentéteket; éles osztályharc folyik a társadalmi tudat régi, idejétmúlt formáinak leküzdéséért. A munkásosztálynak a régi világ összes erői ellen vívott engesztelhetetlen harca során megszületnek az új, szocialista termelési viszonyok, amelyek a társadalmi tulajdon alapján állanak. Ezen új, szocialista gazdasági alapon fejlődik és erősödik a szocialista állam, válnak uralkodóvá a társadalmi tudat új, szocialista formái, a kommunista erkölcs, a szocialista művészet és irodalom, az új, szocialista kultúra.

A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában felmerült világtörténelmi jelentőségű feladatok megvalósításához a szovjet nép nem rendelkezett és nem is rendelkezhetett kész receptekkel. *Fel kellett tárn*i a társadalmi fejlődés új törvényszerűségeit és tudományosan meg kellett alapozni a párt és a szovjet állam politikáját, amely a kapitalizmus megsemmisítésére és a szocializmus felépítésére irányult. Ezt a feladatot teljesítette Lenin azzal, hogy az új történelmi korszak grandiózus feladatainak megfelelően alkalmazta és fejlesztette a marxizmus elméletét. Lenin a szocialista forradalom és a szocialista építés közben szerzett gyakorlati tapasztalatok általánosítása alapján új tétélekkel és következtetésekkel gazdagította a dialektikus és történelmi materializmust. Mindez a kommunizmus győzelméért folyó harc fényes távlatait adta a pártnak és a népnek.

Az alábbiakban a kapitalizmusból a szocializmusba és a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet néhány általános törvényszerűségével és az átmenetnek az egyes országokban megnyilvánuló sajátosságaiival kívánunk foglalkozni.

### *1. A szocializmus építésének általános törvényszerűségei*

A szocialista forradalom és a szocializmus építésének általános törvényszerűségeit a következőkben lehet meghatározni:

A szocializmusba való átmenet általános törvényszerűsége: a proletariátus diktatúrájának, a munkásosztály politikai hatalmának megteremtése, a

\* Ez a cikk a Magyar Filozófiai Szemle részére íródott.

kommunista párt vezetőserepe; a munkásosztály szövetsége a parasztság alapvető tömegeivel és más dolgozó rétegekkel; a nemzeti elnyomás megszüntetése, az internacionalizmus, az egyenjogúság, a testvéri barátság és a kölcsönös szocialista segítségnyújtás megvalósítása az egyes népek között; a kapitalista tulajdonviszonyok megszüntetése, a termelőeszközök társadalmi tulajdonának megteremtése; a szocialista ipar fejlesztése, a mezőgazdaság szocialista átalakítása, az iparnak és a mezőgazdaságnak egy egységés, tervszerűen fejlődő népgazdaságba való egyesítése a legfejlettebb technika alapján azzal a céllal, hogy minél teljesebben ki lehessen elégíteni a dolgozók növekvő szükségleteit; a szocialista felépítmény — a szocialista állam, a párt és a szocialista ideológia — uralkodó helyzetének megszilárdítása a szocializmus alapjainak a külső és belső ellenségtől való megvédele érdekében, valamint a dolgozók szocialista szellemben való nevelése; az adott ország dolgozóit más országok munkásosztályához fűző kapcsolatok megszilárdítása (proletárinternacionalizmus); a kultúrforradalom megvalósítása és a dolgozók összességének mindenoldalú fejlődése az új társadalom építésében való aktív részvételük alapján.

Minden társadalmi forradalom alapvető oka a régi társadalom méhében kifejlődött új termelőerők és a régi termelési viszonyok közti ellentét. Ez a konfliktus minden elhaló társadalmi alakulaton belül minőségileg más és más jellegűt ölt, a maga sajátosságos törvényei szerint fejlődik. Merőben más feltételek között és más formákban történik ennek a konfliktusnak a megoldása a szocialista forradalom időszakában, mint a burzsoá forradalomban.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom tapasztalataiban világosan feltárultak azok az általános törvényszerűségek, amelyek a szocialista forradalmat jellemzik. Oroszország az Októberi Forradalom előestéjén átlagosan fejlett kapitalista ország volt, ahol ekkorra már kialakultak a monopolisztikus tőkés egyesülések. Az ipar és a munkásosztály nagyüzemekben történt koncentrációjának fokát tekintve Oroszország ezzel egyidejűleg még a legfejlettebb kapitalista országokat is megelőzte. Ugyanakkor a cári Oroszországot a feudális csökevények széleskörű fennmaradása és a külföldi tőkéttől való erős függés jellemezte. Oroszország mély társadalmi és politikai ellentéteknek volt a gyújtópontja és ezért gyenge szem volt az imperializmus láncában; olyan ország, amelynek elsőként kellett elszakítani ezt a láncot. Ilyenképpen Oroszországban megvoltak a szocialista forradalom győzelméhez és a proletariátus diktatúrájának megteremtéséhez szükséges gazdasági előfeltételek, és hasonlóképpen létrejöttek a forradalom igen erős szubjektív tényezői is.

Országunk munkásosztálya a szocialista forradalom végrehajtásával, a szovjet hatalom megteremtésével Oroszországot, politikai rendszerét tekintve, a legélenjáróbb kapitalista országok fölé helyezte. Ugyanakkor a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet anyagi bázisát tekintve, műszaki-gazdasági vonatkozásban, Oroszország elmaradott ország volt. Ily módon ellentmondáskeletkezett a régi gazdasági alap és az új, élenjáró politikai felépítmény között.

A II. Internacionálénak a szocializmushoz hűtlenné vált teoretikusai, Kautsky, Martov, Szuhanov és mások arra a következtetésre jutottak, hogy Oroszország munkásosztályának nem kellett volna magához ragadni a hatalmat, mivel Oroszország „nem érte el a termelőerők fejlődésének azt a fokát, amelyen lehetséges a szocializmus”, mivel Oroszországban nincsenek meg az ehhez szükséges objektív gazdasági előfeltételek és a megfelelő kulturális szín-

vonal.<sup>1</sup> Lenin leleplezte a II. Internacionálé ezen teoretikusait és bebizonyította, hogy ezek az emberek nem értették meg azt, ami a legdöntőbb a marxizmusban, annak forradalmi dialektikáját. Nem értették meg, hogy a vilákapitalizmus fejlődésének, a proletár világforradalomnak és a szocializmus építésének általános törvényszerűségei egyáltalán nem zárják ki a fejlődés formáinak sajátosságait az egyes országokban. A gazdaság és a politika összhangjának kérdését ezek a teoretikusok metafizikusan oldották meg, és nem akarták megérteni, hogy bizonyos történelmi feltételek között az elégséges gazdasági alappal rendelkező és a dolgozó tömegek támogatását élvező politikai hatalom teljes mértékben képes felszámolni az ország elmaradottságát és megvalósítani gyors ütemben a gazdasági élet és az új élenjáró politikai rendszer összhangját.

„A gyors ütem a szocializmus általános törvényszerűsége, amelyet ma már a szocialista tábor valamennyi országának tapasztalatai bizonyítanak”, — mondotta N. Sz. Hruscsov az SZKP XXI. kongresszusán. 1937-hez viszonyítva az ipari termelés a szocialista országokban 1958-ig ötszörösére nőtt. Ezen belül az NDK-ban 2,5-szeresére, Csehszlovákiában 3,3-szeresére, Romániában közel négyszeresére, Magyarországon (1956-ban az ellenforradalmi erők által okozott kár ellenére) több mint négyszeresére, Lengyelországban több mint 5,5-szeresére, Bulgáriában körülbelül kilenceszeresére, Albániában 18-szorosára nőtt az ipar termelése. A Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban (a háború és az intervenciók által okozott pusztítások ellenére) 1949-hez viszonyítva 3,5-szeresére, a Kínai Népköztársaságban pedig 1950—1958 között körülbelül tízszeresére nőtt a termelés.

Ezek az adatok azt is mutatják, hogy a szocialista országokban a gazdasági szintek tervszerű *kiegyenlítésének* tendenciája érvényesül.

Az egy főre eső termékek előállításában a szocialista világrendszer a maga egészében már utólérte a kapitalista világrendszert. A szocializmus világrendszerében él a Föld lakosságának körülbelül egyharmada, ez a rendszer termeli a világon előállított ipari termékek több mint egyharmadát, a gyapot 43 százalékát és a világ gabonatermelésének majdnem a felét. A Szovjetunió hét-éves tervének teljesítése és túlteljesítése, a többi szocialista ország gazdasági életének gyorsütemű fejlődése következtében a szocialista világrendszer már 1965-ben a világ ipari termelésének több mint a felét fogja adni.

Ez annyit jelent, hogy rövid időn belül a szocialista világrendszer fölénybe kerül a kapitalista világrendszerrel szemben a társadalmi fejlődés döntő és meghatározó területén: az anyagi termelésben.

A kapitalista termelési módnak és a polgári forradalmaknak mintegy három évszázadra volt szükségük, hogy világméretben diadalmaskodjanak és létrehozzák a kapitalista világgazdaságot, amelyben még a mai napig sem tűntek el a kapitalizmus előtti gazdasági alakulatok maradványai. Ezek az ázsiai és afrikai országok döntő részében még ma is túlsúlyban vannak. Ezzel szemben a Szovjetunióban végbement szocialista forradalomnak 15—20 év elegendő volt ahhoz, hogy a Föld egyhatodán átalakítsa az összes kapitalista és kapitalizmus előtti gazdasági formákat és az egész világ előtt bebizonyítsa a szocializmus fölényét a kapitalizmussal szemben. A szocializmus első megjelenése után 30—40 évvel már világrendszerre vált. Ez a rendszer 13 országra

<sup>1</sup> Lenin Művei. 33. köt. 478. o.

terjed ki, magában foglalja a Föld területének 26 százalékát és a lakosság 35 százalékát, s ugyanakkor a világ ipari termelésének 30 százalékát adja.

Lenin, összegezve az Októberi Forradalom tapasztalatait, bebizonyította, hogy a szocialista forradalom a proletariátus diktatúrája nélkül is meg tudja dönteni a burzsoáziát, — de vívmányait megszilárdítani, alapvető feladatait teljesíteni csakis a proletárdiktatúra segítségével tudja. A proletariátus diktatúrája — egész történelmi korszak, amely nemcsak az új társadalom felépítéséhez nélkülözhetetlen, hanem ahhoz is, hogy a proletariátus átnevelje és meg-edzze önmagát, azt az erőt, amely irányítani képes az országot és a szocializmus szellemében tudja nevelni a kispolgári tömegeket. A proletariátus diktatúrája a régi gazdasági viszonyok átalakításának, az új szocialista gazdaság felépítésének, az osztály nélküli kommunista társadalom megteremtésének legfőbb eszköze.

A hatalom megragadása nem az osztályharc kialakítását, hanem e harc új formák közötti folytatását jelenti. Lenin tüzetes elemzését adta az átmeneti korszak osztályviszonyainak, az osztályharc új formáinak, és feltárta a munkásosztály és a dolgozó parasztság érdekeinek közösségét a kizsákmányolók elnyomásában és likvidálásában. Kimutatta a munkásosztály és a parasztság tartós szövetségének szükségességét és lehetőségét, a munkásosztály vezető szerepének szükségességét a szövetségen belül, a diktatúra fenntartása és a szocializmus felépítése érdekében. „A diktatúra legfőbb elve — mondotta Lenin — a proletariátus és a parasztság szövetségének fenntartása, hogy a proletariátus megtarthassa a vezetőserepet és az államhatalmat.”<sup>2</sup>

A proletariátus politikájának a belső és egyszersmind a nemzetközi osztályviszonyok helyes mérlegelésén, a társadalmi fejlődés objektív törvényein kell alapulnia. Lenin a kapitalizmus felszámolását és a szocializmus felépítését nem pusztá, üres tagadásnak, hanem dialektikus tagadásnak tekintette, amely megőrzi mindazt az értéket, amit a kapitalizmus teremtet meg és ami nélkülözhetetlen a szocializmus felépítéséhez. A „szétzúzott kapitalizmus” nem fog jóllakatni bennünket — mondotta Lenin —, és felhívta a dolgozókat, építsék a szocializmus napfényes épületét abból az anyagból, a tudományos ismeretek, a technika és a kultúra azon tartalékaiból, amelyeket a kapitalizmusban hoztak létre. Minthogy ezeknek az ismereteknek a kapitalizmusban a burzsoá értelmiség a hordozója, ezt az értelmiséget be kell vonni a szocializmus építésébe. Lenin követelte, hogy használják fel a modern technika összes vívmányait, a nagyüzemi társadalmi termelés összes kiváló mintáit, a nyilvántartás, az ellenőrzés, a termékek elosztásának élenjáró módszereit, az olyan formákat, mint a trösztök, bankok, szövetkezetek, az államkapitalizmus formáit, stb.

Lenin a történelmi materializmusnak abból az alapelvéből indult ki, hogy a termelési mód meghatározó szerepet játszik a társadalom fejlődésében. Megalapozta azt a tételt, miszerint a szocializmusba való átmenet megszervezésében, gazdasági téren, a döntő szerepet a következő tényezők játsszák: a szocialista termelési mód fejlesztése, a kapitalizmusénál magasabb munkatermelékenység kialakítása, a legszigorúbb, az egész népet átfogó nyilvántartás és ellenőrzés megteremtése a termelésben és a fogyasztásban egyaránt, a szocialista tulajdon védelme, valamint a tömegek szocialista versenyének fejlesztése.

A termelési viszonyok a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában nem egytípusúak: három alapvető társadalmi-gazdasági szektor

<sup>2</sup> Lenin Művei. 32. köt. 526. o.

elemeinek formájában léteznek. Ezek: a szocialista, a kapitalista és a kisárutermelő szektor, hordozóik pedig a megfelelő társadalmi osztályok. Az átmeneti időszak gazdasági rendszere egyesíti magában a társadalom gazdasági életében jelenlevő különböző szektorok vonásait és sajátosságait, és a köztük folyó harcot. Ebben a gazdasági rendszerben a vezető szerepet a szocialista szektor játssza. Ennek létrehozója a munkásosztály — a szocialista termelési viszonyok hordozója és az épülő szocialista társadalom legfontosabb termelőereje. A gazdaság szocialista szektora kezdettől fogva tervszerűen, a proletár állam vezetése alatt fejlődik. A tervszerű fejlődés a legfontosabb gazdasági törvények egyike — a szocialista gazdasági rendszer jelegzetessége.

A szocialista ipar fejlesztése és a mezőgazdasági szövetkezeti útra irányítása a szocialista gazdasági alap megteremtésének területén a két legfontosabb feladatot jelenti. A szocialista gazdasági alap létrehozásának feladatait Lenin "A terményadóról" szóló brosrájának első fogalmazványában, „A termelőszövetkezetekről” és „Inkább kevesebbet, de jobban” című cikkeiben határozta meg. Ezekben a munkákban egységbe fonódik a nehézipar fejlesztésének terve, a szövetkezeti terv, az osztályok felszámolására és a kisparaszti gazdaságok átalakításának útjaira vonatkozó útmutatásokkal.

A szocialista társadalom felépítményének hatásköre sokkal szélesebb, mint bármely más társadalom felépítményének hatásköre. Így például a gazdasági élet szervezése a kapitalizmusban alapjában véve a tőkés magánvállalkozó, a tröszt, a részvénytársaság és a bank magánügye. A szocializmusban a gazdasági élet megszervezése „nem magánügy, hanem igen fontos állami ügy” (Lenin). Ezzel összefüggésben kiszélesednek a felépítmény funkciói. Ebben a kérdésben is a marxizmus összeütközésbe kerül az anarcho-szindikalista és reformista ideológiával, amely tagadja a marxizmus lényegét — a proletariátus diktatúrájának történelmi feladatait és hatáskörét a kommunizmus győzelmének megszerzésében.

Lenin 1921-ben a Kommunista Párt X. kongresszusán leleplezte az úgynevezett „munkásellenzékét”, amely azt javasolta, hogy vonják ki a szocialista állam hatásköréből a termelés irányítását. Hasonlóképpen leleplezte az anarcho-szindikalista elhajlást, amely növeli a kispolgári ösztönösséget a termelésben és aláássa a proletárdiktatúra gazdasági alapját. A tudományos, proletár szocializmus engesztelhetetlenül szembenáll az anarchizmus ideológiájával és gyakorlatával, az ösztönösséget és spontaneitást hirdető kispolgári elmélettel. De ugyanúgy ellensége a bürokratikus centralizmusnak, amely széles néptömegek kezdeményező-készségét bilincsbeveri és elnyomja.

A tudományos szocializmus és kommunizmus alapelve a demokratikus centralizmus, amely egyesíti az építésnek egy központból való irányítását a széles dolgozó tömegek s minden helyi társadalmi szervezet kezdeményező-készségének és öntevékenységének kibontakoztatásával. A párt betartotta a gazdasági élet irányításában a demokratikus centralizmus alapelvét, alkotó módon olyan új formákat javasolt ennek az elvnek megvalósítására, amelyek megfelelnek a szocialista gazdasági élet fejlődésében előállt új körülményeknek.

A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában gyökeresen megváltoznak a felépítmény összes elemeinek, a jogi formáknak, kulturális intézményeknek, a sajtónak funkciói. Rendeltetésük és különösen az új politikai felépítmény feladata elősegíteni a szocializmus gazdasági alapjainak felépítését és elnyomni a kizsákmányoló rendszer visszaállítására irányuló kísérleteket.

A szovjetek rendszere a proletárdiktatúrának az orosz munkásosztály által megtalált formája; ez a forma biztosította a Szovjetunió népeinek a kapitalizmusból a szocializmusba való előrehaladást. A szovjet formát a Szovjetunió dolgozóinak gyakorlati tevékenysége próbálta ki és ellenőrizte. „A Szovjethatalom a szocializmus felé vezető út. Ezt az utat a dolgozó tömegek találták meg és ezért biztos, ezért legyőzhetetlen.”<sup>3</sup>

A proletárdiktatúra gyakorlati megvalósításának korszakában nagy jelentőségre tett szert az a kérdés, miként, milyen szervezeti formákon keresztül valósíthatja meg a proletariátus a maga uralmát és a társadalom vezetését. A proletárdiktatúra hajtószíjainak és emelőinek rendszere — Lenin szavaival élve — egy hajlékony és igen széles, erőteljes proletár gépezetet jelent. Ez a mechanizmus formailag nem kommunista, rajta keresztül a párt szoros kapcsolatban áll az osztállyal és a tömegekkel. A párt mint a proletariátus osztályszervezetének legfőbb formája, kivétel nélkül egyesíti az összes proletár-tömegszervezetek munkáját és tevékenységüket egy cél felé irányítja.

Ezért a szocializmus építése számára káros és veszélyes mindenfajta kispolgári, anarcho-szindikalista, opportunistá és revizionista elmélet, amely csökkenteni vagy tagadni szeretné a pártnak, a szocialista átalakulás szervezőjének, a tömegek irányítójának és vezérének szerepét.

Amikor a kommunista párt uralkodó párttá válik, helyzete gyökeresen megváltozik, megváltoznak munkájának tartalma, formái, megváltoznak feladatai. A hatalom meghódításáig a párt figyelmének központjában a burzsoázia megdöntésének, a régi rendszer szétzúzásának feladata áll. Most azonban a régi rendszer maradványainak megsemmisítését célzó feladatok mellett, új gigászi szervezési feladatok lépnek előtérbe: az új, szocialista társadalom felépítésének megszervezése, irányítása. A párt erejének forrása a tömegekkel való szoros kapcsolatban rejlik. A párt munkájának alapvető módszere: saját forradalmi tapasztalataik alapján meggyőzni a tömegeket a párt politikájának helyességéről. A párton belüli egység és vasfegyelem fenntartása a szocializmusért folyó harc sikeres irányításának nélkülözhetetlen feltétele. Lenin azt tanította, hogy enélkül nem lehet sikerrel gyakorolni a proletárdiktatúrát, az ellenséges kapitalista környezet és az elkeseredett osztályharc viszonyai között. Aki aláássa a párt egységét és vasfegyelmét, aláássa a proletariátus diktatúráját. Ebből ered a párton belüli csoportosulások és frakciók betiltása, amelyet Lenin vezetésével a párt X. kongresszusa léptetett életbe.

Az a tény, hogy az átmeneti időszak gazdasági alapjában még jelen vannak a kapitalizmus elemei, a kis magángazdaságok, a paraszti gazdaságok milliói és a kisiparosok, sajátágosan tükröződik a felépítményben. A magántőke, a kispolgári piac ösztönössége, a spekuláció, egyszóval mindaz, amit nem lehet alárendelni a szocialista állam ellenőrzésének és a gazdasági élet tervszerű irányításának, feltétlenül hat azokra a párt- és állami káderekre, akik még nem elég szilárdan állnak a marxizmus talaján. A munkásosztály, hatalomrajutása után, nem szabadul meg azonnal azoktól a szokásoktól, hagyományoktól és nézetektől, amelyeket a kapitalista rendszer oltott a tömegekbe. A munkásosztályt nem választja el semmiféle áthatolhatatlan fal a kispolgárságtól és a burzsoázia értelmiségtől. Ezek a rétegek kispolgári ingadozást, a burzsoázia individualizmust, pesszimizmust, nacionalizmust visz-

<sup>3</sup> Lenin Művei. 29. köt. 249. o.

nek a munkásosztály soraiba. Ebből a talajból táplálkoznak a párton belüli elhajlások az átmeneti időszak viszonyai között.

A szocialista felépítmény szervezetét javítani kell, tökéletesíteni kell intézményeit. Lenin harcolt az ellen, hogy a szovjeteket és a szovjet szervezetet parlamenti vitaklubbbá változtassák, de harcolt a bürokratizálásukra irányuló kísérletek ellen is. Hangsúlyozta, hogy a tanácsok minden tagját be kell vonni az irányítás gyakorlati munkájába, és ténylegesen érvényesíteni kell a választóknak azt a jogát, hogy visszahívhassák a bizalmukat nem igazolt küldötteket.

A párt állandóan gondot fordít arra, hogy megerősödjenek és tökéletesebbé váljanak a szocialista felépítmény olyan részei, mint a bíróság, az iskola, az oktatás rendszere és a kulturális intézmények.

A szocialista építés általános törvényszerűségeinek megértése szempontjából nagyjelentőségűek Lenin programszerű útmutatásai a nemzetiségi kérdés megoldásáról, a nemzetiségek államiságának építéséről, a nemzeti kultúra fejlesztéséről. Lenin, a marxista irodalomban első ízben dolgozta ki a szocialista rend alapján megszervezendő soknemzetiségű államról szóló tételket. Lenin bebizonyította, hogy a nemzeteknek joguk van az önrendelkezésre, nemzeti államiságuk és kultúrájuk szabad fejlesztésére, bebizonyította, hogy szükség van a népek testvéri együttműködésére a szocializmus alapján.

A szocialista átalakulások során új szocialista nemzetek jönnek létre és virágzanak. Ezek gyökeresen különböznek a régi burzsoá nemzetektől, társadalmi, politikai és szellemi arculatuk tekintetében egyaránt. Az új szocialista nemzetek megszilárdulásának, fejlődésének és együttműködésének gazdasági alapja a szocialista gazdasági rend. A kommunista párt ezen az alapon szervezi és neveli az egyes nemzeteket a proletárinternacionalizmus és a népek közti barátság szellemében, alakítja ki új eszmei-politikai, szellemi arculatukat.

## *2. Az általános és a sajátos egysége a szocializmus építésének folyamatában az egyes országokban.*

Lenin a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet jellemzésekor az általános törvényszerűségek és nemzeti sajátosságok dialektikájának mély megértéséből indult ki. Figyelembe vette, hogy a kapitalizmusban általában, és annak imperjalista fokán különösen, döntő szerepet játszik az egyenlőtlen gazdasági és politikai fejlődés törvénye. Éppen ez a törvényszerűség eredményezte, hogy a szocializmus először egy, később pedig egy sor olyan országban győzedelmeskedett, amely a kapitalista fejlődés szempontjából nem a legfejlettebb, hanem a viszonylag elmaradott országok közé tartozott. Lenin ebből kiindulva, még a forradalom előtt kiemelte, hogy az egyes országok sajátos vonást visznek be a kapitalizmusból (és a kapitalizmus előtti formákból) a szocializmusba való átmenet rendjébe, ütemébe és formáiba. Minden ország és minden nép sajátos belső és külső történelmi feltételek között, sajátos formában és különböző ütemben hajtja végre az egyik társadalmi-gazdasági rendről a másik, magasabb rendre való áttérést. A sajátos feltételek azzal függnek össze, hogy minden országban más és más a konkrét gazdasági alap és politikai felépítmény, mások az osztályok, különféleképpen alakulnak az erőviszonyok a forradalmi és a reakciós erők között. A kapita-

lizmusból (és még inkább a kapitalizmus előtti formákból) a szocializmusba való áttérés, a fő és alapvető dolgokban való megegyezés mellett, elkerülhetetlenül sok sajátossággal jár az átmenet feltételei, útjai, formái és üteme tekintetében. Ha egy színre akarnánk festeni ezt az átmenetet, ez a történelmi materializmus elméletének elferdítését jelentené — írta Lenin.

Noha az egyes országokban a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet idején különbözők lehetnek a politikai felépítmény, a forradalmi hatalom és a demokrácia formái, lényegük közös lesz: a proletariátus diktatúrája — írta Lenin 1917-ben, az Októberi Forradalom előestéjén.<sup>4</sup> „Országunk nagyfokú elmaradottsága és kispolgári jellege következtében Oroszországban a proletárdiktatúrának bizonyos sajátosságok tekintetében okvetlenül másnak kell lennie, mint az előrehaladott országokban — írta. De a fő erők és a társadalmi gazdaság fő formái Oroszországban is ugyanazok, mint bármely kapitalista országban, úgyhogy ezek a sajátosságok a leglényegesebbet nem érintik.”<sup>5</sup>

Lenin, miközben leleplezte Kautskynak a szocializmussal szemben elkövetett árulását, kiemelte, hogy a proletárdiktatúra kérdése a proletariátus osztályharcának, a szocialista forradalomnak fő kérdése, de a kizsákmányolóknak választójoguktól való megfosztása tisztán orosz kérdés és nem a proletárdiktatúra kérdése általában. Vagyis ez csupán „a diktatúrának különleges, nemzeti, nem pedig általános kérdése. A választójog korlátozásának kérdését csak úgy lehet megítélni, ha az orosz forradalom sajátos feltételeit, fejlődésének sajátos útját tanulmányozzuk.”<sup>6</sup> Másképpen mondva: meg kell különböztetni, mi az, ami általános törvényszerűség az egyes országok esetében a szocialista forradalom fejlődésében, a proletárdiktatúrában és a szocialista építésben; és mi az, ami nemzetileg sajátos, csak az adott országra jellemző; továbbá, hogyan kapcsolódik a nemzetileg sajátos az általános törvényszerűséghez.

Lenin 1921-ben a Kaukázuson-túli terület kommunistáihoz küldött levelében hangsúlyozta: legfőbb feladatunk „hogy a Szovjethatalmat, mint a szocializmusra való átmenetet megőrizzük és fejlesszük”. E feladat sikeres megvalósításában azonban különösen fontos, hogy a terület kommunistái „megértsék helyzetüknek, köztársaságaik helyzetének az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságok helyzetétől és viszonyaitól eltérő *sajátosságait*, megértsék, hogy nem szabad lemásolniuk a mi taktikánkat, hanem megfontoltan, a konkrét viszonyok különbözősége szerint, módosítaniuk kell azt . . . Önállóan gondolják végig (a mi taktikánk) sajátosságának okait, taktikánk feltételeit és eredményeit, és az 1917—1921-es évek tapasztalatainak ne betűjét, hanem szellemét, értelmét, tanulságait alkalmazzák.”<sup>7</sup>

A termelőerők — az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés — erőteljes fejlesztése a szocializmus és a kommunizmus építésének minden országra érvényes általános törvényszerűsége. De például a szocialista iparosítás időszere, üteme, méretei az iparilag igen fejlett és az elmaradott gyarmati agrárországokban nem lehetnek azonosak.

<sup>4</sup> Lásd Lenin: *Állam és forradalom*, a II. fejezet befejező része, továbbá Lenin cikke: *A marxizmus karikatúrája*.

<sup>5</sup> Lenin Művei. 30. köt. 94. o.

<sup>6</sup> Lenin Művei. 28. köt. 260. o.

<sup>7</sup> Lenin Művei. 32. köt. 338—340. o.

Lenin több ízben hangsúlyozta, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszaka formájában sok tekintetben attól függ majd, hogy a kis vagy a nagytulajdon van túlsúlyban az adott országban. Kiemelte továbbá, hogy a szocializmusba való áttéréssel kapcsolatos intézkedések nem lehetnek azonosak a nagyüzemi és a kisárutermelő földművelésre berendezett országokban, a fejlett monopolkapitalista és a gyarmati, vagy félgyarmati országokban.

A kommunista pártok ezeket a lenini útmutatásokat keltik életre. A szocialista tábor országainak kommunistái megmutatták, hogyan kell alkotó módon, az ország belső és külső feltételeinek figyelembe vételével építeni a szocializmust. A szocializmus egyik alapvető feladatát, a kisparaszti gazdaságok millióinak szövetkezetekbe tömörítését például az iparilag elmaradott ázsiai szocialista országok sajátos módon oldják meg. A Szovjetunióban a kollektivizálás feladatát csak az 1930-as évek elején oldottuk meg, miután jelentős sikereket értünk el az iparosításban és ezzel biztosítottuk a mezőgazdaság átszervezésének technikai alapjait. Kínában a kollektivizálás feltételei és lehetőségei másként alakultak. Kína támaszkodhatott a Szovjetunió és a szocializmus táborához tartozó más országok fejlett iparára és arra a tényre, hogy a paraszti tömegek gyorsan meggyőződtek a termelőszövetkezeti út helyességéről, ezért haladéktalanul hozzáláthatott a szövetkezetek fejlesztéséhez.

Hasonló sajátosságok tapasztalhatók a Vietnami Demokratikus Köztársaság fejlődésében. A Vietnami Dolgozók Pártja Központi Bizottságának 1958 novemberi plénuma megállapította, hogy a szocialista forradalom fejlesztésében a legfontosabb láncszem jelenleg a mezőgazdaság, a falusi termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése. E célból a párt felhasználja a kollektív munka és kölcsönös segítségnyújtás olyan csírákban fellelhető formáit, amelyek már régóta megvannak a vietnami falvakban. A mezőgazdasági szövetkezetek fejlesztése megszilárdítja a proletárdiktatúra népi demokratikus hatalmát, mert jólétet, boldog, kultúrált életet biztosít a lakosság döntő részének — a parasztnak. Éppen ezért a szövetkezetek fejlesztése „a legfőbb láncszem a szocialista átalakítások láncában és hatalmas mértékben ösztönzi a szocializmus építését Észak-Vietnamban.” Észak-Vietnamban, — olyan országban, ahol a szegényparasztság a lakosság túlnyomó részét képezi — a szocialista forradalomnak és a szocializmus építésének ez a sajátossága nem hatálytalanítja, hanem ellenkezőleg, feltételezi az általános törvényszerűségek érvényesülését, minthogy a Vietnami Dolgozók Pártja egyidejűleg minden erejével fejleszti a gazdasági élet állami szektorát, az ország iparját.

A szocialista gazdasági alap megteremtése a Szovjetunióban a földbirtokosok és a tőkés tulajdonának teljes és kártérítés nélküli kisajátítása útján, az összes földterületek nemzeti tulajdonba vétele útján történt. Kínában és több más szocialista országban a szocialista alap megteremtésében szintén alkalmazzák a kisajátítás módszerét, különösen azon réteggel szemben, amely szoros kapcsolatban állt a fasizmussal és az ellenforradalommal. Ugyanakkor azonban a nemzeti burzsoázia egyes vállalatainak esetében a részleges megváltás módszerét is alkalmazzák. A földbirtokosok földjét pedig nem veszik azonnal nemzeti tulajdonba, hanem szétosztják a parasztnak között, azok magántulajdonába kerül. A társadalmisítás fokozatosan, a paraszti gazdaságok önkéntes egyesülése útján valósul meg.

Sok sajátosság merül fel az államkapitalizmus különböző formáinak alkalmazásában, a nemzeti burzsoáziának a gazdasági építésben történő széleskörű bevonásában és átnevelésében.

Oroszországban, amely a kapitalista környezet viszonyai között elsőként nyitotta meg a szocializmushoz vezető utat, a burzsoázia hallani sem akart arról, hogy bármiféle egyezményt, kompromisszumot kössön a munkás-paraszt hatalommal. Ezért a szovjet hatalomnak katonai erővel kellett elnyomnia a burzsoázia ellenállását, letörnie minden kapitalista restaurációs kísérletet. Csak azután lehetett szó a burzsoáziának az együttműködésbe való bevonásáról. Oroszországban az 1917-es években ily módon nem voltak meg az előfeltételei annak, hogy megvalósítsák a burzsoázia széles rétegeinek a szocializmus építésébe való bevonását és hogy az építő munka folyamán átneveljék a burzsoáziát. A szovjet hatalom első éveiben csak igen kisszámú régi szakember volt hajlandó együttműködni a munkásosztállyal. A burzsoáziát megfosztották a választójogtól, pártjait pedig az ellenforradalom és az intervenció oldalára állt eszerekhez és mensevikkekhez hasonlóan eltávolították a politikai arénáról. Így alakult ki az SZKP-nak az ország egész életére kiterjedő vezető tevékenysége és a proletárdiktatúra egypártrendszere.

Kínában és más népi demokratikus országokban mások voltak a körülmények, másként alakult a helyzet, Kínában a nemzeti burzsoázia hosszú időn keresztül együttműködött a kommunistákkal a feudalizmus és a komprádor burzsoázia, továbbá a külföldi imperialista hódítók ellen irányuló harcban. A forradalom fejlődésének körülményei arra kényszerítették a burzsoáziát, hogy ezt az együttműködést a szocialista Kína építésének idején is folytassa.

A Szovjetunióban és Magyarországon végső soron a szocialista demokrácia egypárt rendszere alakult ki. Más népi demokratikus országokban azok a pártok, amelyek részt vettek a fasiszmus, a fasiszta hódítók elleni harcban és elfogadták a munkásosztály vezetését, továbbra is részt vesznek a társadalmi-politikai életben és az ország irányításában. Így alakult ki a szocialista népi demokrácia többpárt rendszere.

A szocializmus építésében mutatkozó sajátosságok minden országban a gazdasági szektorok, az osztályok közötti erőviszonyoktól, az adott ország nemzetközi kapcsolataitól, politikai tapasztalataitól és más hasonló tényektől függenek.

A Szovjetunióban a szocializmus építésének a legfőbb sajátossága az volt, hogy a szovjet államot ellenséges kapitalista államok gyűrűje vette körül és ezek minden erejükkel igyekeztek megfojtani a fiatal szocialista köztársaságot. Ez magyarázza, hogy miért kellett a proletárdiktatúrának különösen szigorú rendszabályokat alkalmaznia a szocializmus ellenségeivel szemben.

A nemzetközi burzsoázia ma már nem álmodozhat arról, hogy katonai erővel vagy gazdasági blokáddal megfojthatja a szocializmust. A szocializmus végérvényesen és visszavonhatatlanul, teljes győzelmet aratott a Szovjetunióban, és ennek következtében a szocializmus útjára tért többi országban is megszilárdul az új társadalmi rend és kivívja teljes győzelmét. Mindez új nemzetközi feltételeket teremt a szocializmus építéséhez.

E feltételek számbavétele nélkül nem lehet helyesen meghatározni a belpolitikát, a szocializmus építésének politikáját sem, mert a szocializmus fejlődésének belső törvényei mindig meghatározott külső körülmények között hatnak.

A szocialista forradalom győzelme Oroszországban 1917-ben új törvényszerűséget szült a világtörténelem fejlődésében: két ellentétes rendszer, a kapitalizmus és a szocializmus harcát. Ez a harc, mint ahogy Lenin már 1920-ban rámutatott, meghatározza a világtörténelem egész menetét, egész dialektikáját, egész fejlődését, — gazdasági, politikai és szellemi téren egyaránt.

Milyen kapcsolatban áll ezzel a tétellel a két világrendszer békés együttéléséről szóló tézis, amelyet Lenin ugyancsak a szovjet hatalom fennállásának első napjaiban vetett fel? Ez a tézis abból indul ki, hogy a szocializmus végső soron legyőzi a kapitalizmust, a társadalom haladó rendszerét, mivel a kapitalizmusénál magasabbrendű munkaszervezetet, magasabb munkatermelékenységet hoz létre. A szocializmus kibontakozó fölénye elmélyíti minden népben a szocialista fejlődés útjára való áttérés akarását. Mi azonban ellene vagyunk a forradalom exportjának és mesterséges fenntartásának. A népek, azoknak élenjáró osztályai maguk döntenek el, milyen rendszert akarnak, mikor kell a régi rendszert újjal felváltani.

A fegyverkezés terhe lassítja a szocializmus építésének és fejlődésének ütemét. A szocializmus jellegénél fogva kizár mindenfajta háborút az egyes népek között és kizárja a polgárháborúkat is. A szocializmusban nincsenek olyan társadalmi erők, amelyek érdekelttek lennének valamilyen háborúban. A háborúkban a nagytőke érdekelt, az is szüli és szervezi őket. A nagytőke kísérelte meg annyiszor, hogy katonai erővel elnyomja a szocializmust, ezt azonban még akkor sem sikerült megvalósítania, amikor a szocializmus még gyenge volt.

A viszonyok azonban ma már gyökeresen megváltoztak. A két világrendszer kialakulása, az imperializmus gyarmati rendszerének széthullása, meggyöngyítették az imperializmust, leszűkítették annak alapját. Ez olyan körülményeket teremt, amelyek között a népek számára lehetővé válik az imperialista agresszorok megzabolozása, a háború megakadályozása. Sőt, lehetővé válik, hogy, még mielőtt a kapitalizmus végképp letűnne, teljesen kiküszöböljük a háborút, mint az emberi társadalom olyan jelenségét, amelyet a kizsákmányolás rendszere szült.

A háború elkerülésének, a békés együttélésnek a lehetősége egyáltalán nem zárja ki a két rendszer közötti gazdasági verseny szükségszerűségét, nem szünteti meg a tömegekért folyó szívós politikai harc szükségességét, különösen az ideológiai harc nélkülözhetetlenségét az emberek tudatának és lelkeinek megnyeréséért. Ezen az utóbbi területen, mint Lenin is rámutatott, a legnagyobb mértékben tartós, *állhatatos, bonyolult, és megfeszített* harc vár ránk, különösen a kultúra és a társadalom szellemi életének területén. Lenin a NEP kezdetén arról beszélt, hogy nem attól a kapitalizmustól kell tartanunk, amely a spekuláció zúgpiacán éled fel újra, hanem attól, amely a dolgozó ember lelkében él — a burzsoá nézetektől, az individualizmustól, a burzsoá erkölctől, a vallástól, — röviden mindattól, amit ma kapitalista csőkevénynek nevezünk. Innen ered a tömegek kommunista nevelésének elsődleges feladata.

Az emberiség a kapitalizmusból közvetlenül áttérhet a szocializmusra — a kommunista társadalmi rend első fázisára. A fejlődés azonban nem állapodik meg itt. A kommunizmus első fázisáról az egyes országok és népek tovább haladnak majd a második — magasabb fázis felé. Hogy megy majd végbe ez a fejlődés? Elképzelhető-e olyan helyzet, hogy az egyik szocialista ország eléri a kommunizmust, megvalósítja a termelés és a fogyasztás kommu-

nista elveit, a többi ország pedig valahol elmarad a szocialista társadalom építésének kezdeti szakaszán?

„Ha figyelembe vesszük a szocialista rend gazdasági fejlődésének törvényeit, — mondotta N. Sz Hruscsov az SZKP XXI. kongresszusán, — nem látszik valószínűnek az ilyen perspektíva. Elméletileg helyesebb, ha azt tételezzük fel, hogy a szocializmus országai, minthogy sikeresen aknázzák ki a szocialista rendszerben rejlő lehetőségeket, többé-kevésbé egyidejűleg térnek majd át a kommunista társadalom magasabb fázisára”.

Az SZKP abból indul ki, hogy a szocialista gazdasági rendszerben a fejlődés olyan új törvényszerűségei hatnak, amelyeket a korábbi társadalmi alakulatok nem ismertek. Így például az imperializmus korszakában döntő jelentőségre tesz szert az országok egyenlőtlen gazdasági és politikai fejlődésének törvénye. E törvény értelmében egyes országok a többiek rovására messzire előre jutnak a fejlődésben, elnyomnak, kizsákmányolnak és igában tartanak más országokat és azokat ily módon még nagyobb lemaradásra kényszerítik. A szocialista gazdasági rendszerben a tervszerű és egyenlő fejlődés törvénye hat, ennek folytán a múltban még gazdaságilag elmaradott országok más szocialista országok tapasztalataira, a velük folytatott együttműködésre, a kölcsönös segítségre támaszkodva gyorsan fejleszthetik gazdaságukat, kultúrájukat és utolérhetik a fejlettebbek színvonalát. Ezt segíti elő a tervszerű, tudományos szocialista munkamegosztás is a szocialista világrendszeren belül, a szakosítás és a kooperáció a különböző termékek előállításában, a szocialista világpiac tervszerű fejlesztése, a népgazdasági tervek összegegyeztetése, a kulturális, tudományos és műszaki együttműködés. Ilyenképpen az egyes szocialista országok gazdasági és kulturális fejlődésének általános szintje kiegyenlítődik, még gyorsabb ütemben teremtik meg ezekben az országokban a szocializmusból a kommunizmusba való áttérés előfeltételeit és lehetőségeit. Ezt bizonyította be a Szovjetunió és a szocializmus egész világrendszerének eddigi gyakorlata.

A Szovjetunióban Kazahsztán és Közép-Ázsia népei a szocialista forradalom kezdetének időpontjában a kapitalizmus előtti szinten álltak, illetve éppen akkor kezdtek áttérni a kapitalizmusra. Ezeknek a népeknek nem kellett átélniük a kapitalizmus egész gyötrelmes szakaszát, lényegében sikerült elkerülniük ezt a korszakot, és az orosz munkásosztály, az orosz nép testvéri, önzetlen támogatásával áttérhettek a szocializmusra. A Mongol Népköztársaság dolgozói ugyancsak elkerülték a kapitalista fejlődés útjait és már régen a szocialista fejlődés útjára léptek. Kína sok, fejlődésben elmaradt kis nemzetisége a kínai nép testvéri segítségével úgyanezt az utat járja be. Az a tény, hogy a kommunizmus felé haladás közben kiegyenlítődik a szocialista országok előrehaladásának frontja, egyáltalán nem küszöböli ki nemzeti fejlődésük sajátosságait. Ezek a sajátosságok még változatosabbak lesznek a szocializmus útjára tért országok történelmi feltételeinek nagyfokú különbözősége folytán, a nemzetközi és belső feltételeknek, az áttérés időpontjának és körülményeinek, a belső és a nemzetközi osztályerőviszonyoknak különbözősége következtében. De a kommunizmusra való áttérés fő és meghatározó tényezői minden országban a fejlődés általános és közös törvényszerűségeiben és nem azok sajátos megnyilvánulásaiban rejlenek.

A revizionisták, a „nemzeti kommunisták” ezzel kapcsolatban azt állítják, hogy a marxisták, a leninisták tagadják a nemzeti sajátosságok figyelembevételének szükségességét és azt követelik, hogy minden országban

egyetlen, az orosz, szovjet sablon szerint építsék a szocializmust. Ez azonban a kommunizmus és különösen az SZKP megrágalmazása. A Szovjetunió Kommunista Pártja és vezetői mindenkor határozottan elleneztek és ellenezik az ilyen sablonok alkalmazását. N. Sz. Hruscsov a párt XXI. kongresszusán nyíltan kijelentette, hogy „egyes olyan intézkedések, amelyeket annakidején a szocializmus építése során a Szovjetunióban alkalmaztunk, más országokban nem alkalmazhatók gépiesen.” A szocializmus nem épül sablonok szerint. Minden ország marxista-leninista pártjának, a szocializmus és a kommunizmus építésének irányításában, hozzá kell járulnia — és hozzá is járul — e hatalmas világtörténelmi folyamat elméletének és gyakorlatának kialakításához, és ugyanakkor határozottan harcolnia kell mindenfajta dogmatizmus, szektariánizmus és vaskalaposág ellen.

Rendkívül fontosak azok az elméleti tételek, amelyeket a kérdés kapcsán Kádár János fejtett ki az MSZMP VII. kongresszusán tartott beszámolójában, és azok is, amelyeket N. Sz. Hruscsov mondott el kongresszusi hozzászólásában. Kádár elvtárs a párt régi vezetőségének hibáit elemezve rámutatott, hogy Rákosinak és csoportjának hibái abban rejlettek, hogy figyelmen kívül hagyták az ország sajátos feltételeit, nemzeti sajátosságait, aminek következtében Rákosi és csoportjának tagjai „képtelennek bizonyultak bizonyos idő múltán arra, hogy a szocializmus építésének nemzetközi fő törvényszerűségeit helyesen alkalmazzák Magyarországon.”<sup>8</sup> N. Sz. Hruscsov elvtárs a Kádár János elvtárs beszámolójában mondottakkal teljes egyetértésben úgyancsak kiemelte, hogy az „objektív helyzet sajátosságainak figyelmen kívül hagyása komoly hibákhoz vezetett a gazdaságpolitikában, valamint az állam- és pártépítés más területein.”<sup>9</sup> Ezeket a hibákat még súlyosbították a vezetésnek, a személyi kultusz által kialakított helytelen módszerei, aminek folytán megsértették a párt és a tömegek helyes, normális viszonyát, csökkent a tömegeknek a pártvezetés iránti bizalma, és ezt szennyés céljaik érdekében kihasználták az ellenforradalmi elemek.

Az MSZMP új vezetősége, élén Kádár elvtárral, az ellenforradalom és a revizionizmus elleni harc nehéz és bonyolult viszonyai között gyorsan helyre tudta állítani a tömegeknek a pártvezetés iránti bizalmát és új, nagyszerű sikereket ért el a szocialista Magyarország építésében. Ez mindenekelőtt azért történt, mert a pártvezetőség rátért a régi vezetés hibáinak maradéktalan kiküszöbölésének útjára, a párt és a tömegek vezetésében következetesen megalósította a lenini elveket, alkotó módon alkalmazta a kommunizmus elveit és a szocialista építés általános törvényszerűségeit, és figyelembe vette az építés sajátos nemzeti feltételeit. Az MSZMP két irányú harcot folytatott és folytat — egyaránt küzd a dogmatizmus és a szektariánizmus ellen, amely nem akarja, vagy nem tudja a kommunizmus általános elveit alkotó módon alkalmazni a nemzeti sajátosságoknak és az ország fejlődésében előállt új helyzetnek megfelelően; és harcol a revizionizmus ellen, amely a világ kommunista mozgalmának mostani szakaszán a fő veszélyt jelenti.

A forradalmi munkásmozgalom története azt mutatja, hogy a dogmatizmus és a revizionizmus gyakran találkozik egymással, átalakul egymásba, hogy az egyik a másikat táplálja. Az adott esetben sem ez, sem az nem látja, vagy nem akarja látni az általános törvényszerűségeknek és a nemzeti saját-

<sup>8</sup> Az MSZMP VII. Kongresszusának jegyzőkönyve. 29. o.

<sup>9</sup> Uo. 134. o.

tosságoknak ténylegesen fennálló egységét, úgy ahogyan az a munkásmozgalomban, a forradalomban és a szocializmus építésében megnyilvánul.

A revizionizmus mint jobboldali opportunizmus és reformizmus megnyilvánulása a nemzeti sajátosságokat egészen a proletárosztályharc, a forradalom és a szocialista építés általános törvényszerűségeinek feledéséig és tagadásáig túlozza el. A revizionizmus tagadja a szocializmus építésének általános törvényszerűségeit és következésképpen azt is, hogy figyelembe kell venni *más országok* és főképpen az építésben legtöbb tapasztalatot szerzett Szovjetunió tapasztalatait.

A nemzeti sajátosságok eltűlése, felnagyítása logikusan a proletár-internacionalizmus, a proletárdiktatura szükségességének, a marxista párt egységének, fegyelmének, szervezeti alapelveinek, a különböző országok munkásosztálya közötti szolidaritás szükségességének tagadásához vezet. Ez a választóvonal az igazi kommunisták és a revizionisták között. A revizionisták a kommunizmus álarcát öltik magukra, ugyanakkor a valóságban együtt haladnak a burzsoáziával — a szocializmus ellen. Nem jellemző-e az, hogy a revizionisták mindenképpen elkendőzik a kapitalizmus antagonisztikus osztályellentéteit, kedvező színben tüntetik fel a burzsoá államot, a burzsoá diktatúrát és demokráciát, „népi kapitalizmusnak” álcázzák az amerikai monopolkapitalista rendszert, amely szerintük békésen, minden osztályharc nélkül belenő a szocializmusba, ugyanakkor a Szovjetunióban felépült szocializmust államkapitalizmusnak minősítik és mindenféle ellentétet vélnek felfedezni a szocializmuson belül. Az osztályellentéteket és az egyenlőtlenséget a szocializmusban keresik, nem pedig ott, ahol ezek valóban léteznek és az egész társadalmat szétzilálják, — a kapitalista országokban. A társadalom valóságos fejlődése azonban egyre jobban leleplezi a revizionizmus és a burzsoá ideológia hazugságait, és alátámasztja a marxizmus-leninizmus élő, alkotó tanításainak igazságát, hatalmát és legyőzhetetlenségét.

A szocializmusnak a kommunizmusba való átnövése szintén a társadalmi fejlődés bizonyos általános érvényű, objektív törvényei szerint megy végbe. Az átnövés törvényszerűségeihez tartozik az, hogy megteremtjük a kommunizmus anyagi-műszaki alapját, tökéletesítjük a szocialista termelőerőket és termelőviszonyokat, közelebb hozzuk egymáshoz a társadalmi tulajdon két formáját, a szövetkezeti tulajdont az össznépi tulajdon szintjére emeljük, megszüntetjük a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság közötti lényeges különbségeket, a szellemi és a fizikai munka különbségét, kiszélesítjük a szocialista demokráciát és biztosítjuk teljes győzelmét, felvirágoztatjuk a tudományokat és művészeteket, a formáját tekintve nemzeti, tartalmát tekintve szocialista kultúrát, biztosítjuk az egyén sokoldalú fejlődését, stb. Ennek tárgyalására azonban cikkek egész sorára lenne szükség.

## ОБЩИЕ ЗАКОНОМЕРНОСТИ И ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕХОДА ОТ КАПИТАЛИЗМА К СОЦИАЛИЗМУ В НЕКОТОРЫХ СТРАНАХ

*М. Д. Каммари*

Автор исходит из того, что марксизм-ленинизм должен был вскрыть закономерности перехода к социализму в борьбе за общественный прогресс. В первой части работы говорится об общих закономерностях перехода. Эти закономерности т. е. общие условия и формы перехода связаны со свойственными формами конфликта между производительными силами развившимися при капитализме и пережившими себя капиталистическими производственными отношениями. Опыт Великой Октябрьской социалистической революции ясно показывает нам общие закономерности перехода. Среди них главную роль играет создание диктатуры пролетариата, укрепление союза между рабочим классом и крестьянством. С помощью рабочей власти можно было победить противоречие между старым технико-экономическим базисом и новой политической надстройкой. На этой основе возрастают быстрые темпы развития хозяйства, что является одной из основных закономерностей социализма. Дальше общая тенденция в развитии социализма планомерное выравнивание в хозяйственном уровне социалистических стран, а также стремление перегнать капиталистические страны и в экономическом отношении. Автор анализирует различные пути создания социалистических производственных отношений в промышленности и в сельском хозяйстве, затем переходит к анализу роли социалистической надстройки, и в связи с этим критикует анархистско-ревизионистские взгляды на роль надстройки при социализме. Вторая часть статьи посвящена анализу некоторых специфических особенностей проявления общих законов перехода. Автор подчеркивает ленинское положение о том, что формы перехода будут всегда разнообразными, но по существу своему в каждом случае переход будет означать диктатуру пролетариата. Определенные особенности развития Советского Союза нельзя рассматривать догматически. Это касается особенностей форм государственной власти, а также и складывания социалистических производственных отношений, присущих отдельным нациям. Форма перехода во многих случаях зависит от того, преобладает ли в данной стране мелкая частная собственность или крупная капиталистическая собственность. Кроме того, нужно видеть особенности в вовлечении национальной буржуазии в хозяйственное строительство. Образование двух мировых систем и рост возможности мирного сосуществования с необходимостью повлекли за собой образование новых форм перехода.

В заключение автор останавливается на вопросе о том, каким образом искажают современные ревизионисты, защитники теории «национального коммунизма» а также догматики, с другой стороны учение марксизма о соотношении общих закономерностей и национальных особенностей перехода к социализму, и в связи с этим указывает на опыт прошедших лет в Венгрии.

## GENERAL LAWS AND CHARACTERISTICS OF THE TRANSITION FROM CAPITALISM TO SOCIALISM IN THE DIFFERENT COUNTRIES

*M. D. Kamhari*

The author starts out from the fact that Marxism—leninism had to show the laws of transition to socialism in a period when fight for social progress had still been going on. In the first part of his study, the author deals with the general laws of that transition. These laws, the general conditions and forms of the transition are in connection with the particular forms of the conflict between the new forces of production developed by capitalism, and between the peculiarly capitalist relations of production which yet survived.

The experiences of the Great October Socialist Revolution illustrate the general laws of that transition very clearly. Among them the most important ones are the foundation of the dictatorship of the proletariat, and the consolidation of the workers peasants alliance. With the help of the workers power the contradiction between the old technical economic basis and the new, progressive political superstructure was successfully eliminated. On the basis of this, a rapid tempo in economic development has been created, as one of the general characteristics of socialism. Its general trends also include

the systematic levelling of the development of socialism and the economic standard among the different socialist countries, but it also aims at surpassing the capitalist system in the economic field as well. The author analyses the different ways on how socialist production relations have been created in industry and agriculture, then it deals with the role of the socialist superstructure and with anarchist-revisionist views related to it.

The second part of the study analyses several specific manifestations of the general laws of the transition. It points out the leninist definition that the forms of transition will be more and more varied, while the essence, in every case, remains the same: proletarian dictatorship. Certain characteristics of the Soviet development should not be treated dogmatically. This refers to the characteristics of the forms of state power, but also to the fact that the creation of socialist production relations may differ with every nation. In many cases the form of transition depends on whether the small property, or the big capitalist property were in prevalence. There are different characteristics concerning the inclusion of national bourgeoisie in the country's economic construction work. The formation of the two world systems, the increasing of the possibility of peaceful coexistence necessarily bring about the new forms of transitions.

Finally the author analyses on how contemporary revisionists, the "spokesmen" of "national communism" and the representatives of dogmatism distort the relation between those general laws and national characteristics and in this regard the essay points to the experiences of Hungary in the past few years.